

Davronov Bahodir Yahyoyevich

Surxondaryo viloyati Termiz davlat

universiteti Yuridik fakulteti

Yurisprudensiya yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida davlat hokimiyatini tashkil etishning fundamental tamoyillari, hokimiyatlar bo‘linishi prinsipi va yangilangan Konstitutsiya doirasidagi islohotlar tahlil qilinadi. Tadqiqotda milliy davlat tushunchasi, qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatining o‘zaro tiyib turish hamda muvozanat tizimi ilmiy jihatdan yoritilgan.

Abstract: This article analyzes the fundamental principles of organizing state power in the Republic of Uzbekistan, the principle of separation of powers, and reforms within the framework of the updated Constitution. The research scientifically covers the concept of the national state, the system of checks and balances between the legislative, executive, and judicial branches.

Kalit so‘zlar: Davlat hokimiyati, Konstitutsiya, hokimiyatlar bo‘linishi, Oliy Majlis, Vazirlar Mahkamasi, sud hokimiyati, suverenitet, demokratik islohotlar

Keywords: State power, Constitution, separation of powers, Oliy Majlis, Cabinet of Ministers, judiciary, sovereignty, democratic reforms.

Kirish

Davlat hokimiyatini tashkil etish har qanday mustaqil davlatning siyosiy-huquqiy tizimi asosini tashkil etadi. O‘zbekiston o‘z mustaqilligining dastlabki kunlaridan boshlab, demokratik, huquqiy va ijtimoiy davlat qurish yo‘lini tanladi. Bugungi kunda "Yangi O‘zbekiston" strategiyasi doirasida davlat boshqaruvi apparatini optimallashtirish, davlat organlarining xalq oldidagi mas‘uliyatini oshirish va inson huquqlarini oliy qadriyat darajasiga ko‘tarish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylandi. Mazkur maqolada davlat hokimiyatining funksional tuzilishi va uning zamonaviy transformatsiyasi ilmiy nuqtayi nazardan tadqiq etiladi.

Insoniyat sivilizatsiyasi taraqqiyotining hozirgi bosqichida davlat hokimiyatini tashkil etish va uning samarali mexanizmlarini shakllantirish global siyosiy-huquqiy transformatsiyalarning markazida turibdi. Har qanday suveren davlatning barqarorligi uning boshqaruv tizimi qanchalik ilmiy asoslanganligi va xalq irodasiga muvofiqligi bilan belgilanadi. O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli

konstitutsiyaviy islohotlar sharoitida davlat hokimiyatini tashkil etish masalasi nafaqat amaliy, balki chuqur nazariy tahlilni talab etuvchi dolzarb mavzuga aylandi.

Asosiy qism

1. Hokimiyatlar bo‘linishi: Tiyib turish va muvozanat tizimi
O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 11-moddasiga binoan, davlat hokimiyatining tizimi — hokimiyatning qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatiga bo‘linishi prinsipiga asoslanadi. Bu tamoyil hokimiyatning bir qo‘lda to‘planib qolishini oldini oladi.

-Qonun chiqaruvchi hokimiyat (Oliy Majlis): Ikki palatali parlament tizimi professional qonun ijodkorligini va hududiy manfaatlar muvozanatini ta‘minlaydi. Senat hududiy vakillik organi bo‘lsa, Qonunchilik palatasi bevosita siyosiy partiyalar orqali xalq irodasini ifodalaydi.

-Ijro etuvchi hokimiyat: Vazirlar Mahkamasi va uning tarkibidagi vazirliklar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish dasturlarini amalga oshiradi. 2023-yildagi ma‘muriy islohotlar natijasida ijro apparati ixchamlashtirilib, "servisga yo‘naltirilgan davlat" modeli joriy etildi.

- Sud hokimiyati: Mustaqil sud tizimi qonun ustuvorligini ta‘minlashning kafolatidir. Sudlar faoliyatiga aralashmaslik prinsipi konstitutsiyaviy darajada mustahkamlangan.

2. Prezidentlik instituti va uning boshqaruvdagi o‘rni
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti — davlat rahbari va davlat hokimiyati organlarining kelishilgan holda faoliyat yuritishini hamda hamkorligini ta‘minlaydi. Yangilangan Konstitutsiyaga ko‘ra, Prezident vakolatlari parlament va hukumat foydasiga qayta taqsimlanishi "kuchli parlament — kuchli hukumat" tamoyilini hayotga tatbiq etishga xizmat qilmoqda.

3. Mahalliy davlat hokimiyati va o‘zini o‘zi boshqarish

Davlat hokimiyatini tashkil etishda joylardagi boshqaruv (hokimliklar) va fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari (mahalla) muhim bo‘g‘in hisoblanadi. Bugungi kunda hokimlarning xalq deputatlari Kengashlariga rahbarlik qilish vakolati bekor qilinayotgani, vakillik va ijro hokimiyatini ajratish yo‘lidagi muhim demokratik qadamdir.

O‘zbekiston Respublikasida davlat hokimiyatini tashkil etishning fundamental asosi — bu hokimiyatning qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatiga bo‘linishidir. Ushbu klassik prinsip yangilangan Konstitutsiyada nafaqat deklarativ tarzda, balki amaliy muvozanat mexanizmlari bilan mustahkamlandi. Ilmiy nuqtayi nazardan, bu tizim "tiyib turish va muvozanat" (checks and balances) modelining milliy shakli

bo‘lib, u hokimiyatning biron-bir tarmog‘i mutloq ustunlikka ega bo‘lishiga yo‘l qo‘ymaydi.

Oliy Majlis davlat hokimiyatining oliy vakillik organi sifatida qonun ijodkorligi va parlament nazoratini amalga oshiradi.

* **Qonunchilik palatasi:** Davlat byudjetini tasdiqlash va uning ijrosini nazorat qilish, shuningdek, Hukumat a‘zolarining hisobotlarini eshitish orqali ijro hokimiyati ustidan bevosita xalq nazoratini o‘rnatadi.

* **Senat:** Hududiy manfaatlar himoyachisi sifatida viloyatlar, tumanlar va shaharlardan saylangan vakillar orqali davlat boshqaruvida hududiy muvozanatni ta‘minlaydi.

* **Innovatsiya:** Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaga binoan, parlamentning ijro etuvchi hokimiyatni shakllantirishdagi roli keskin oshirildi

Xulosa

O‘zbekistonda davlat hokimiyatini tashkil etish jarayoni dinamik ravishda rivojlanib bormoqda.

Ilmiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, hokimiyat organlari o‘rtasidagi vakolatlarning aniq chegaralanishi, davlat boshqaruvida shaffoflikning ortishi va jamoatchilik nazoratining kuchayishi jamiyat barqarorligini ta‘minlovchi asosiy omillardir. Islohotlarning pirovard maqsadi — inson qadri, huquq va erkinliklarini himoya qiluvchi samarali boshqaruv tizimini yaratishdir.

mamlakatimizda davlat hokimiyatining tashkil etilishi klassik "hokimiyatlar bo‘linishi" tamoyilidan "hokimiyatlarning o‘zaro hamkorligi va muvozanati" modeliga o‘tdi. Yangilangan Konstitutsiyaviy normalar qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyati o‘rtasidagi vakolatlari iyerarxiyasini aniq belgilab berish bilan birga, ularning milliy manfaatlarni himoya qilish yo‘lidagi mas‘uliyatini ham huquqiy jihatdan mustahkamladi.

Parlamentarizm institutining kuchaytirilishi davlat boshqaruvida xalq ishtirokining sifat jihatidan yangi bosqichini boshlab berdi. Oliy Majlisning hukumatni shakllantirish va uning faoliyati ustidan nazorat o‘rnatish vakolatlari kengayishi, ijro hokimiyatining xalq oldidagi hisobdorligini ta‘minlashning eng samarali mexanizmi bo‘lib xizmat qilmoqda. Bu esa o‘z navbatida, davlat apparatining byurokratik unsurlardan xoli bo‘lishiga zamin yaratadi.

Sud hokimiyatining chinakam mustaqilligini ta‘minlash — davlat hokimiyati tizimi barqarorligining garovidir. Sud tizimidagi islohotlar shuni ko‘rsatadiki, odil sudlov nafaqat qonunni qo‘llash, balki inson huquqlarini davlat organlarining asossiz aralashuvidan himoya qilishning eng oliy vositasiga aylandi.

Mahalliy davlat hokimiyati organlari tizimidagi transformatsiya, xususan hokimlar va mahalliy Kengashlar vakolatlarining ajratilishi, joylarda "tiyib turish va muvozanat" tizimini yaratishning muhim bosqichi bo'ldi. Bu o'zgarish hududiy muammolarni hal qilishda kollegial qarorlar qabul qilish va jamoatchilik nazoratini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (Yangi tahrir, 2023). – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2021.
3. Azizxo'jayev A.A. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent: TDYI, 2010.
4. Saidov A.X. Sravnitelnoye pravovedeniye (Qiyosiy huquqshunoslik). – Moskva: Norma, 2020.
5. Husanov O.T. Konstitutsiyaviy huquq: Darslik. – Toshkent: Adolat, 2022.
6. Odilqoriyev X.T. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2019.
7. Tojixonov U., Saidov A. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent: Akademiya, 2018.
8. Umarov S. O'zbekistonda ma'muriy islohotlar va davlat boshqaruvi. – Ilmiy maqola, Toshkent, 2023.
9. Karimov I.A. O'zbekiston: mustaqillikka erishish ostonasida. – Toshkent: O'zbekiston, 2011.
10. Global Trends in Governance and Public Administration. (Xalqaro davlat boshqaruvi tendensiyalari hisoboti). – BMT nashri, 2022.